

THE PROBLEM OF DEFINITION OF THE CONCEPT OF LITERARY AND NONLITERARY SPOKEN LANGUAGE (ON THE EXAMPLE OF THE ENGLISH LANGUAGE OF THE USA)

Шовкопляс Юлія Олексіївна

аспірант кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ І НЕЛІТЕРАТУРНОЇ РОЗМОВНОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ США)

Summary. The article deals with the essence of the concepts of literary (standard) and non-literary spoken English (sub-standard) of the USA. Various scientists' points of view on the definition of the concepts of 'standard', 'substandard' and its elements of argo, jargon, slang have been investigated. The approaches to determination of differential features of literary language are considered. It is emphasized that numerous borrowings of the Spanish origin constantly enter into both literary AmA and non-literary AmA. It is noted that the literary language of the US is the language of business communication, where there are no uncoded elements of AmA. The Spanglish language phenomenon is found to be an example of a non-literary US language and a hybrid entity that contains elements of Spanish and English, but is fundamentally different from Spanish and English.

Анотація. У статті висвітлено сутність понять літературної (стандарт) і нелітературної (субстандарт) розмовної англійської мови США. Досліджено погляди вчених щодо дефініції понять «стандарт», «субстандарт» і його елементів аргю, жаргон, сленг. Розглянуто підходи до визначення диференціальних рис літературної мови. Акцентовано, що численні запозичення іспанського походження постійно потрапляють як в літературну АМА, так й в не літературну АМА. Зазначено, що літературною мовою США є мова ділового спілкування, де відсутні некодифіковані елементи АМА. Визначено, що мовний феномен Spanglish є прикладом нелітературної мови США й гібридним утворенням, що містить елементи іспанської та англійської мов, але докорінно відрізняється від них.

Keywords: literary language, non-literary language, standard, sub-standard, colloquial language, argo, cant, slang, Spanglish.

Ключові слова: літературна мова, нелітературна мова, стандарт, субстандарт, просторіччя, аргю, жаргон, сленг, спенгліш.

Постановка проблеми. На сьогодні процес розвитку геополітичного, соціального й етнокультурного середовища спричинює зміни у функціонуванні мови, її ролі у процесах комунікації, дискурсу, що, у свою чергу, сприяє посиленню глобалізації. Ці явища більшою мірою характерні для американської лінгвокультури й частково для інших мов, генеалогічно й ареально не пов'язаних з англійською мовою (АМ). Так, у результаті формування нових норм життя й взаємин виникла необхідність в іншому гнучкому мовному вираженні. А оскільки різновиди мови такої багатонаціональної країни як США перебувають у ситуації постійного взаємовпливу, то літературна мова поповнюється запозиченнями зі соціально обмежених мовних субкультур. Руйнування жорстких кордонів між різними мовними утвореннями зумовило різноманіття мовної комунікації, для характеристики якої лінгвісти стали використовувати терміни «стандарт» і «субстандарт». Аналіз наукової літератури засвідчив, що зазначені терміни трактуються неоднозначно в сучасній лінгвістиці, тому вивчення питання щодо визначення поняття літературної й нелітературної розмовної англійська мова США (АМА) набуває значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгвістичній практиці вчені З. Кестер-Тома [23], О. Клименко [11], Т. Кудінова [15], С. Личана [16], А. Швейцер [25; 27] особливу увагу приділяють вивченню понять «стандарт» і «субстандарт» у мові. Причини стрімкого входження лексичних одиниць субстандарту до масової комунікації; особливості утворення лінгвального феномену (загального) сленгу або «загального жаргону», який знаходиться на межі просторіччя й літературної (стандартної) мови; визначення його етнокультурної специфіки порівняно з відповідними лінгвальними підсистемами споріднених і неспоріднених мов розглядалися у працях Е. Береговської [2], О. Калугіної [9], В. Костомарова [13], Л. Скворцова [20; 21], В. Ярцевої [28]. На перспективах зіставного вивчення субстандартної лексики наголошували В. Бондалетов [3] і С. Красса [14]. Особливості стандарту й субстандарту в АМА висвітлено у працях К. Бондаренко [4], Ю. Волошина [7], Т. Скроб [22].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених розмежуванню понять «літературна мова» і «нелітературна мова» в сучасній лінгвістиці, недостатньо вивченими

залишаються їх дефініції в контексті АМА. Тому найбільш важливим сьогодні постає питання визначення понять літературної й нелітературної розмовної мови в умовах багатонаціональної країни на прикладі АМА.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Останнім часом у лінгвістиці спостерігається тенденція диференціювати поняття літературна мова й мова літератури. У зв'язку з цим набуває широкого поширення термін «стандарт», оскільки термін «літературна мова» іноді співвідноситься з поняттям «мова літератури» як вказівка на мову художніх творів, у якій є просторіччя й діалектні слова, жаргонізми (арготизми й сленгізми), що використовується в якості характерологічних засобів і засобів увиразнення, хоча від цього вона не стає менш літературною. Відомо, що в англійській лінгвістиці вживається для позначення поняття «літературна мова» саме *standard language*, *standard English*. Літературну мову, що використовується як мова високої культури в діловому спілкуванні, де відсутні некодифіковані елементи АМА, краще іменувати **стандартом** [15, с. 137]. З нашого погляду, це буде справедливо, бо поняття «стандарт» за своєю внутрішньою суттю є «зразком якості», тобто зразком, який задовольняє користувачів у всіх відношеннях.

Стандартний американський варіант АМ визначається як форма, що містить ті варіанти мови, які є національно прийнятими: національну письмову мову зі своїми стилями й майже всі регіональні форми розмовної мови, які не порушують канони писемної мови. Дж. Хартман в передмові до словника DARE зазначає, що АМА, якою послуговуються диктори радіо й телебачення, розвивається як «неофіційна норма» (*informal norm*), хоча вона й не має тієї ж сили і визнання, як RP (Received Pronunciation) в Англії [16, с. 276].

Для АМА характерна більша варіативність в області вимови. Крім того, у США практично відсутній такий єдиний літературний стандарт, як RP. У США представлені три основні норми вимови: загальноамериканська (General American – GA), яка набуває статусу національної, східноамериканська (Eastern American), американська (Southern American) [30].

В англо-американській лінгвістичній літературі при трактуванні поняття «норма» використовується термін «*Standard English*». При цьому «*standard*» вживається для позначення міжнародного й внутрішньо-національного спілкування АМ. «*Standard English*», фактично, є втіленням того, що освічені носії АМ імпліцитно вважають міжнародно-прийнятим стандартом [24].

До субстандарту належить діалект, просторіччя, загальний жаргон, інтержаргон, сленг, тобто все те, що знаходиться на периферії традиційної літературної мови. Строкатість лексико-семантичного й фразеологічного компроментів субстандарту різняться своїм походженням, складом, експресивністю і сферою мовного використання [15, с. 137].

Тому, враховуючи вищезазначене, ознакою будь-якої національної мови є її багатовимірність, що виявляється у співіснуванні в ній мовного стандарту (літературної мови) й субстандарту (арго, жаргонів, сленгу). Незважаючи на наявність діалектичного зв'язку між зазначеними лінгвальними феноменами, що сприяють розвитку національної мови, вивчення аналогічних і аномальних мовних явищ у зарубіжному й вітчизняному мовознавстві відбувалось непропорційно й було зумовлене здебільшого позамовними чинниками [4, с. 9].

Питання щодо статусу літературної АМА, сьогодні залишається дискусійним у загальній лінгвістиці і в межах проблеми соціальної диференціації АМ.

Існує декілька поглядів щодо ознак, які є універсальними для літературних мов [8; 20]. Деякі вчені визначають риси, характерні для літературної мови, виділяючи при цьому діалектні утворення, які протиставлені літературній нормі. У цьому випадку основним є власне лінгвістичний аспект дослідження [8]. Наприклад, дослідниця М. Гухман виділила низку універсальних рис літературної мови, а саме: ступінь обробки; відсутність спонтанності мовотворення й пов'язана з цим селективність; наддіалектність, що виявляється в різних формах; ступінь поліфункціональності [8, с. 6].

Інші науковці вважають за доцільне враховувати соціальні ознаки (зокрема, вік, рівень освіти, соціальний статус тощо) носіїв мови, у результаті чого до лінгвістичного додається соціальний аспект вивчення, що ускладнює й водночас робить більш достовірними лінгвістичні дослідження [20]. Цього наряду дотримується дослідник Л. Скворцов, який пропонує визначати диференціальні риси літературної мови, беручи до уваги нерелевантні ознаки (нормованість, стилістична варіативність, загальнообов'язковість), які у своїй сукупності визначають літературну мову [21, с. 18].

Різні підходи до визначення меж літературної мови і її основних характеристик не виключають, а взаємно доповнюють один одного. Сучасна АМА може й повинна бути охарактеризована за допомогою комплексу лінгвістичних і соціальних ознак, бо для літературної мови характерна складна взаємодія писемної й усної форм (діалекти ж більше стосуються сфери усної народної мови). У функціональному плані літературній мові властивий всеосяжний характер (це мова науки, культури, публіцистики, основа мови художньої літератури) [22, с. 8]. Зауважимо, що літературна мова поліфункціональна, для діалектів же характерна монофункціональність.

Важливо наголосити, що літературна мова є соціолінгвістичною категорією. У її основі містяться як лінгвістичні, так і соціологічні ознаки. Літературна мова впливає не лише на писемне, а й на усне мовлення населення. Однією з її істотних ознак є високий соціальний престиж у суспільстві.

Ядро носіїв літературної мови складають освічені прошарки населення. Соціальні спільноти, представники яких поєднують у своєму мовленні літературні форми з елементами діалекту, належать до периферійної групи мовців. Для мовлення її представників характерне перемикавання з літературної мови на діалект і навпаки, залежно від зміни суспільної ситуації. Соціальна неоднорідність носіїв літературної мови відображається в її варіативності, що залежить від тих чи інших параметрів суспільної структури США [8, с. 8].

Виникають труднощі при однозначному визначенні літературної АМА (*Standard American English*), бо між літературною й нелітературною нормою відсутні чітко встановлені межі. Важливо зазначити, що фонетична система АМА становить складну єдність національної норми вимови, регіональних стандартів і діалектів. Чимало мовних одиниць перебувають на межі переходу з діалектів або регіональних койне в загальнонаціональну літературну мову. Поняття «літературна мова» є абстракцією, в основі якої – мовна реальність.

Загальновідомо, що мова – це один із найважливіших елементів єдності нації, а літературна мова є вершиною національної. Літературна АМА (*Standard American English*) виконує об'єднуючу функцію щодо американської нації і є основною формою існування АМ, що вживається в переважній більшості сфер суспільного життя Америки.

Разом з тим, американський варіант літературної англійської постійно взаємодіє з іншими соціально-комунікативними системами й підсистемами, що характеризують мовну ситуацію США. Цьому сприяють характерні для мовної ситуації соціальні процеси: міграція, соціальна й географічна мобільність.

Отже, у результаті мовних контактів між носіями різних регіональних койне і територіальних варіантів мов відбувається зміна, спрощення літературної мови США. Літературна АМА, впливаючи на соціальні й територіальні варіанти, не є непроникною для деяких одиниць, переважно лексичних, що приходять з діалектів і варіантів тих чи інших соціальних груп. Згідно з А. Швейцером, цією особливістю застосування, що характеризує літературну АМА, пояснюються розмиті межі між літературною АМА і різними «субстандартними» мовними утвореннями, а також наявність значної кількості перехідних випадків, статус яких викликає суперечки серед лексикографів [26].

Вивчення субстандартних підсистем мови є досить складним завданням, оскільки серед лінгвістів немає єдиного погляду щодо визначення природи некодифікованої лексики, її структури і функцій, ролі в житті соціальних груп і всього соціуму. Тим часом її вплив на літературну мову, який є мовним стандартом, не можна недооцінювати. Не менш важливим є і той факт, що периферія мови значною мірою моделює процеси,

які згодом можуть мати місце в її літературній сфері [10, с. 261].

Термін субстандарт (Л. Блумфілд) займає тверді позиції в зарубіжній лінгвістиці. У вітчизняному мовознавстві він все ще не має загальноприйнятої дефініції. Не існує також єдиної думки про те, які одиниці мови належать до субстандарту і де проходить межа між літературною нормою, мовним стандартом і мовним субстандартом. Дослідники по-різному розглядають це явище і його складові [10, с. 264].

Так, дослідник В. Коровушкін ототожнює мовний субстандарт з просторіччям і виділяє його різновиди: нелітературне, територіальне, етнічне й лексичне. Науковець розрізняє наступні екзистенційні форми просторіччя: загальнонародне лексичне просторіччя, що об'єднує низькі колоквіалізми, загальні сленгізми й вульгаризми; спеціальне лексичне просторіччя, представлене професійними корпоративними жаргонами, а також езотеричне арго/кент. Враховуючи цю типологію, він пропонує соціально-комунікативну класифікацію словникового складу національної мови й стратифікацію нестандартної лексики за якістю її «просторіччя», або «субстандартності», що дозволяє відокремити лексичний субстандарт від стандарту й диференціювати основні лексичні пласти, які належать до субстандарту [12].

Проаналізувавши різні концепції субстандарту, О. Калугіна визначає субстандарт як гетерогенний мовний континуум, що характеризується ненормативністю, усною формою вживання, маніфестацією субкультурних цінностей, нечіткими межами між його різновидами, лексичним рівнем існування [9, с. 264]. Зазначений набір ознак дозволяє розглядати субстандарт як феномен, протиставлений літературній мові. Незважаючи на явні протиставлення «стандарт» – «субстандарт», одиниці, що репрезентують ці феномени, активно взаємодіють і можуть виступати як нормативні або ненормативні при наявності певних соціальних і психологічних умов [14, с. 29].

Незважаючи на значний інтерес вчених до субстандарту і складових цього феномену, як і раніше невирішеною залишається проблема вибору й визначення термінів, які позначають нелітературні мовні утворення (арго, жаргон, сленг), бо в одних дослідженнях вони позиціонуються як синонімічні поняття, а в інших – розмежовуються і протиставляються. У зв'язку з цим виникає необхідність уточнення визначень термінів арго, жаргон, сленг.

У дослідженнях вченого В. Коровушкіна виникає проблема термінологічної невизначеності. У цій області використовується ряд термінів: субстандарт, соціолект, жаргон, арго, сленг тощо, співвідношення об'ємів яких через нестабільність і рухливість цієї лексики не визначені. Межа між різновидами нелітературної мови неокреслена, тому далеко не завжди відчувається різниця між вживанням термінів арго, жаргон, сленг і, до певної міри, просторіччя. Труднощі, що виникають у

дослідників субстандартних форм мови, викликані рухливістю, непостійністю об'єкта їхнього дослідження, бо навіть через невеликий проміжок часу багато лексем застаріває й виходить з ужитку, щось нове стає поширеним, ці процеси прискорюють зміни в субстандарті. Проте, субстандартні феномени є частиною мови, сприяють її збагаченню і стають джерелом нових слів [12].

У науковій лінгвістичній літературі виокремлено основні теоретичні аспекти щодо складових субстандарту сленг, аргі й жаргон. Виникнення й еволюція термінів аргі й жаргон окреслені в монографії Е. Береговської [2]. Праці вітчизняних і зарубіжних дослідників [1; 6; 19; 27] вказують на наявність дискусій щодо визначення підходів до розуміння сутності аргі, жаргон і сленгу. Наприклад, у дослідженнях одних вчених взагалі відсутня лексема сленг [19]; в інших працях представлені дефініції, аналіз яких вказує на відмінність між цими поняттями [27]; у частині інших наукових робіт терміни аргі й жаргон подаються як синоніми, а сленгу відводиться окреме місце [1].

Сленг поєднує соціальні, професійні й корпоративні жаргони (соціальні діалекти) з літературною лексикою і є проміжним ступенем, посередником у процесі поповнення літературної мови з нелітературних соціально забарвлених джерел. У сленгу відбувається нейтралізація соціального й професійного джерела лексики, що сприяє переходу жаргонізмів до літературної норми, оскільки «межа між літературним й нелітературним мовленням є рухомою й постійно порушується» [18, с. 40]. З погляду О. Клименко, загальнозрозумілість сленгу й «розмитість» межі між сленгом і літературною мовою спричиняє повну або часткову нейтралізацію стилістичної маркованості сленгізмів [10, с. 2].

Одним із головних напрямів розвитку АМА в останні десятиріччя є «colloquialization of English» – процес, коли елементи розмовної мови не тільки входять у мову більшості носіїв, але й впливають на стиль їхнього спілкування» [17]. Тому сучасний стан АМА, як і багатьох інших мов, характеризується тенденцією до все більшого поповнення літературної лексики з нелітературних соціально забарвлених і розмовних джерел (соціальних діалектів і сленгу). Дослідники зазначають, що значне зростання розмовних елементів у літературних мовах сприяє «лібералізації» літературної норми [5, с. 245].

Запозичення одиниць сленгу й соціальних діалектів можна пояснити дією системних закономірностей загального характеру, динамічністю системи, що «розвивається у часі й просторі» [31, с. 24]. Наслідком мовної еволюції стає широке використання різних мовних засобів на позначення тотожних предметів, понять, явищ. Відсутність або неадекватність мовних засобів комунікативним потребам сприяє поповненню літературної лексики одиницями нелітературних різновидів для заповнення семантичної ніші в мові

й задоволення естетичних, емоційних й інших потреб носіїв мови [7, с. 13]. На думку О. Клименко, прагматичний заряд одиниць сленгу й соціальних діалектів також сприяє їхньому запозиченню до «стандарту», яке, у свою чергу, зумовлюється необхідністю поповнення експресивних засобів мови [11, с. 2].

Окрім внутрішніх мовних засобів поповнення вокабуляра англійської мови, важливими зовнішніми джерелами збагачення англійської мови є також запозичення з інших мов. У свою чергу, іспанська мова стає одним із основних джерел поповнення літературної і нелітературної розмовної АМА, про що свідчить численні запозичення з іспанської мови в АМА. Цьому процесу сприяють тісні політичні, економічні та історичні контакти іспанської й англійської мов у США. У нелітературній АМА іспанський вплив особливо відчутний в молодіжному сленгу, де іспанські слова дуже часто вживаються для створення комічного чи іронічного ефекту: *adios*, *adios muchachos*, *amiga*, *arrriba*, *amor*, *hasta la vista*. Необхідно зазначити, що стрімкий перехід на англійську мову іммігрантів з країн Латинської Америки сприяв поширенню такого гібридного мовного явища, як *Spanglish*, що є, з одного боку, неформальним засобом спілкування іспаномовних жителів США, з іншого ж боку, одним із різновидів нелітературної мови на території сучасних США.

Зокрема, *Spanglish* ні в одному зі своїх дефініцій не відповідає визначенням змішаної мови, тобто мови, що містить лексичні одиниці (іменники, дієслова, прикметники і т.д.) однієї мови й функціональні одиниці (флексивні морфеми, прийменники) іншої. У мовних спільнотах, де домінує одна іспаномовна група, зберігається відповідний регіональний варіант іспанської, що містить деякі лексичні англіцизми й синтаксичні кальки. У великих міських районах (наприклад, Чикаго, Нью-Йорк, Х'юстон), де межують відразу кілька іспаномовних груп, відбувається вирівнювання територіальних варіантів, у яких є англіцизми, але індивідуальні лінгвістичні характеристики варіюються залежно від міста [22, с. 13–14].

У низці моментів *Spanglish* використовують як нейтральний термін, а деякі латиноамериканські активісти політичного й громадського руху США навіть вживають його, щоб підкреслити унікальну етнолінгвістичну приналежність. Але *Spanglish* має переважно зневажливу конотацію й вживається, насамперед, щоб відокремити іспаномовних латиноамериканців, які проживають на території США. Іншою його метою є створення уявлення, що іспанські діалекти, які існують в США, настільки «змішалися» з англійською, що утворилася «третя мова», докорінно відмінна від іспанської і від англійської. *Spanglish* сприймається як засіб поступового витіснення зі США іспанської й презентує іспаномовних латиноамериканців США як своєрідних «манкуртів» в очах співвітчизників з іспаномовних країн, а найголовніше – веде до «деградації» іспанської мови.

Висновки і перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямку. Таким чином, проведений аналіз показав, що своєрідність літературної АМА вираженої на різних рівнях мовної системи, знаходить свій кодифікований вираз як установлений національний стандарт єдиної АМА. За допомогою літературної мови репрезентується певним чином ідеалізована, оброблена, загальноновизнана й цивілізована картина світу. У свою чергу субстандарт (арго, жаргони і сленг) відображає природню, грубу й мінімально оброблену мовну реальність. Запозичення зі «субстандарту» до американського мовного «стандарту» зумовлюються необхідністю поповнення номінативних й експресивних засобів мови. Також американський варіант англійської мови характеризується численними запозиченнями з інших мов, зокрема з іспанської, що обумовлено тісною взаємодією іспанської й англійської мов на території США.

Перспективами подальших досліджень можна вважати розгляд особливостей утворення субстандарту (арго, сленгів, жаргонів) в АМА та його впливу на літературну мову США в аспектах лексичної та семантичної деривації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов : словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1966. 608 с.
2. Береговская Э. М. Аргументы и язык французской художественной прозы XX века (50–70-е годы) : монография. Смоленск : изд-во СмолГУ, 2009. 356 с.
3. Бондалетов В. Д. Социальная лингвистика : уч. пособие. М., 1987. 160 с.
4. Бондаренко К. Л. Лінгвокультурні особливості українського та англійського сленгу: автореф. дис.. на здобуття наук. ступень канд. филол. наук : 10.02.17. Київ, 2007. 19 с.
5. Босак Я. Разговорность как динамический фактор. Новое в зарубежной лингвистике. 1988. **Вып. XX**. С. 243–252.
6. Булыко А. Н. Большой словарь иностранных слов : словарь. Москва : Мартин, 2008. 704 с.
7. Волошин Ю. К. Американский сленг в разговорной речи. Лингвистические единицы разных уровней и их функциональные характеристики. Краснодар, 1982. С. 13–17.
8. Гухман М. К типологии германских литературных языков донационального периода. Типология германских литературных языков. М., 1976. С. 5–8.
9. Калугина Е. Н. Понятийно-теоретический аспект исследования языкового субстандарта. Научный диалог. 2013. №5 (17). С. 261–269.
10. Клименко О. Л. Деякі особливості мовної норми американського варіанта англійської мови. Вісник Запорізького державного університету. 1999. №2. С. 1–3.
11. Клименко О. Л. Лінгвістичні чинники запозичення субстандартних одиниць до мовного

«стандарту». Вісник Запорізького державного університету. 2001. №4. С. 1–3.

12. Коровушкин В. П. Основы контрастивной социолектологии : автореф. дис.. на соиск. наук. степени д-ра филол. наук : 10.02.20. Пятигорск, 2005. 50 с.
13. Костомаров В. Г. Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа : монография. СПб. : Златоуст, 1999. 320 с.
14. Красса С. И., Калугина Е. Н. Гендерные лингвоконцентры субстандарта. Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия : Лингвистика. 2012. № 25 (284). С. 27–31.
15. Кудинова Т. А. Стандарт и субстандарт в языке: к обоснованию понятий. Научная мысль Кавказа. 2010. №3. С. 13–14.
16. Лычаная С. А. Американский произносительный стандарт и региональные типы американского произношения. Социально-экономические явления и процессы. 2011. №10 (032). С. 276–280.
17. Матюшенков В. С. Особенности употребления разговорного стиля речи в Северной Америке, Великобритании, Австралии : монография. Москва : Наука, 2015. 176 с.
18. Мечковская Н. Социальная лингвистика : монография. М., 1996. 207 с.
19. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений : словарь. Москва : Азбуковник, 1999. 944 с.
20. Скворцов Л. И. Литературный язык, просторечие и жаргоны в их взаимодействии. Литературная норма и просторечие. М., 1977. С. 29–57.
21. Скворцов Л. И. Теоретические основы культуры речи : монография. М., 1980. 352 с.
22. Скроб Т. В. Особенности билингвизма и диглосии в территориальном варианте национального языка: на соискание наук. степени канд. филол. наук : 10.02.19. Саратов, 2017. 22 с.
23. Стандарт, субстандарт, нестандарт . Русистика. Берлин, 1993. № 2. С. 15–31. URL : <http://www.philology.ru/linguistics2/koester-93.htm>.
24. Шахбагова Д. А. Фонетические особенности произносительных вариантов английского языка : уч. пособие. М., 1982. 301 с.
25. Швейцер А. Д. Литературный английский язык в США и Англии : монография. М., Высшая школа, 1971, 200 с.
26. Швейцер А. Д. Социальная дифференциация английского языка в США : монография. М.: Наука, 1983. 216 с.
27. Языкознание : большой энциклопедический словарь / за ред. В. Н. Ярцева. Москва : Большая Рос. энциклопедия, 1998. 685 с.
28. Ярцева В. Н. О теоретической основе социальных диалектов. Норма и социальная дифференциация языка. М.: Наука, 1969. С. 26–46.
29. Dennis R. Preston., Roger W. Shuy. Varieties of American English. Washington, D.C., 1988. 97 p.
30. Leech G. Semantics. London: Penguin Books, 1990. 383 p.